

pıldığı yıllarda Osmanlı Türk mimarisine hâkim olan ve Tanzimat üslûbu olarak adlandırılan mimari tarzında inşa edilmiştir. Oldukça büyük ölçüde bir bina olan caminin mimari bakımından bir özelliği olmadığı gibi herhangi bir süslemesi de yoktur. Her bir kenarı dıştan 20 m. kadar uzunlukta bir kare biçiminde olan binanın üstü kiremit örtülü ahşap bir çatı ile kapatılmıştır. Esas cümle kapısından başka iki yanlarda da birer kapısı bulunmakta, iki sıra halinde dizilmiş birçok pencere içeriye aydınlatmaktadır. Caminin son cemaat yeri yoktur. Sağ duvarına bitişik ince, uzun bir minaresi vardır. İçeride ahşap direklerle dayanan ve iç mekânı U biçiminde dolaşan ahşap bir mahfil bulunmakta. Tavan basit ahşap pasalı tavadır. Mihrap ve minber ise son derecede sadedir. 1966'da gördüğümüzde Aziziye Camii'nin içi temiz ve halıları döşeli olmakla beraber camları kırık. Aradan geçen on yıl içinde cami tamir görmüş olmalı ki 1976'da E. H. Ayverdi bu eseri gayet iyi durumda bulunduğunu belirtmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayverdi, *Aurupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri I*, s. 62-65.

SEMAYİ EYİCE

AZİZİYYE

(العزیزیة)

Rifâiyye tarikatının
Abdülâzîz b. Ahmed ed-Dîrîni'ye
(ö. 694/1295)
nisbet edilen bir kolu
(bk. DİRİNİ).

AZİZÜDDEVLE

(عزیزالدولة)

Ebû Şücâ' Fâtîk b. Abdillâh er-Rûmî
(ö. 413/1022)

Fâtımî Halifesi
Hâkim-Biemrillâh'ın Halep valisi.

Önceleri Halife Azîz-Billâh'ın âzatlısı Mengü Tegin'in gulâm'ıydı. Halife Hâkim-Biemrillâh onu önemli görevlerde denedikten sonra "emrû'l-ümerâ, azîzûddevlê, tâcû'l-mille" unvanlarıyla Halep ve çevresine vali tayin etti (Cemâziyelevvel 407/Ekim 1016). Azîzûddevlê 2 Ramazan 407 (2 Şubat 1017) tarihinde Halep'e girdi. O yörede ikamet eden bedvî Benî Kilâb kabilesi reisi Sâlih b. Mirdâs ve Bizans İmparatoru II. Basileios ile iyi ilişkiler kurmayı başardı. Azîzûd-

devle'nin bu hareketlerini bağımsızlık için atılmış bir adım olarak değerlendiren halifenin kendine karşı tavır değiştirdiğini görünce isyan ederek kendi adına hutbe okutup para bastırdı. Halife onu itaat altına almak için üzerine asker sevk edince Bizans İmparatoru Basileios'tan yardım istedi (411/1020). Bizans imparatoru daha yolda iken Hâkim'in öldüğünü öğrenen Azîzûddevlê, Basileios'un şehri işgal etmesinden endişe ederek ona yardımına ihtiyacı kalmadığını haber verdi ve geri dönmeyi istedi. Hatta daha da ileri giderek geri dönmeyecek olursa Benî Kilâb ile birlikte kendisine karşı savaşa gireceğini bildirdi. Buna rağmen Basileios Malazgirt'e kadar gelip şehri ele geçince o yöredeki halk korkudan yurtlarını terkederek Halep'e çekildi.

Azîzûddevlê Hâkim'in yerine geçen Halife Zâhir'in, kendisine hil'atler göndererek gönülünü almaya çalışmasını Halep'te hâkimiyetini sağlamlaştırmak için iyi bir fırsat olarak değerlendirdi ve kalenin aşağısındaki sarayı müstahkem bir şekilde yeniden inşa ettirdi. Ayrıca kendini korumak maksadıyla çok sayıda gulâmı iç kalede görevlendirdi. Bunlar Türk asıllı Ebû'n-Necm Bedr'in emrindeydiler.

Kahire'de ise iktidar genç halifede deşil halası Sittülmülk'ün (Seyyidetu'l-mülk) elindeydi. Sittülmülk Bedr'e rüşvet ve hediyeler vererek onu Azîzûddevlê'yi öldürmeye ikna etti. Eğer bunu başarabilirse kendisini Halep valisi tayin edeceğine söz verdi. Bedr, Azîzûddevlê'nin çok sevdiği ve güvendiği Hint asıllı gulâmı Tüzün'ü çeşitli vaatlerle aldatarak efendisini bir gece yatağında uyurken öldürttü (3 Rebiülâhîr 413/6 Temmuz 1022). Kapıda bekleyen Bedr olayla hiç ilgisi yokmuş gibi feryat etmeye başlayınca yetişen gulâmlar Tüzün'ü hemen orada öldürdüler. Bedr durumu gizlice halifeye bildirdi ve Azîzûddevlê'nin yerine Halep valiliğine tayin edildi.

Kabiliyetli ve o ölçüde de ihtiraslı bir emir olan Azîzûddevlê felsefe, şiir ve edebiyata meraklı idi. Meşhur Arap şairi Ebû'l-Alâ el-Maarrî *Risâletü's-şâhil ve's-şâhic* ile *Kitâbü'l-Kâ'if* adlı eserlerini ona ithaf etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimaşk 1403/1983, s. 117; İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-haleb*, I, 215-221; Suhayl Zakkâr, *The Emirate of Aleppo (1004-1094)*, Beyrut 1391/1971, s. 59-63; Ali Sevîm, *Selçuklular Tarihi*, s. 27, 208; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), V, 126; Walker, "Sitt-ül-mülk", *IA*, X, 721-722.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

AZL

(bk. AZİL).

AZM

(bk. AZİM).

AZMİZÂDE MUSTAFA HÂLETİ

(ö. 1040/1631)

Daha çok rubâîleriyle tanınan
divan şairi.

977'de (1570) İstanbul'da doğdu. Sultan III. Murad'ın hocası âlim ve şair Azmî Efendi'nin oğludur. Medrese öğrenimini tamamladıktan sonra Hoca Sâdeddin Efendi'den mülâzım oldu ve 1591 yılında müderrisliğe başladı. İstanbul'un bazı medreselerinde çalıştı ve derece derece yükselerek 1597'de Sahn, 1600'de Süleymaniye müderrisi oldu. Daha sonra kadılığa geçerek 1602'de Şam, 1604'te Kahire kadılığına tayin edildi. Bir süre sonra azledildi. 1606'da Bursa kadısı olduysa da devrin meşhur âsilerinden Kalendaroğlu'nun şehre girmesi üzerine kadılıktan ayrıldı. Bir müddet Ahyolu arpalığı ile geçindi. 1611'de tayin edildiği Edirne kadılığında da dört ay kalabilirdi ve buradan Şam'a gönderildi. İki yıl sonra azledilerek İstanbul'a döndü. 1613'te İstanbul kadılığına getirildi, fakat iki ay kadar kaldığı bu görevden de uzaklaştırıldı. Dört yıl boşa bekledi, Sultan II. Osman'ın tahta geçmesi üzerine sunduğu bir "arz-ı hâl" mesnevisiyle 1618'de Mısır kadılığına tayin edildi, ancak 1619'da yine azledildi. 1623 yılında Sultan IV. Murad'ın cülüsünde Anadolu kazaskeri oldu. Bir yıl sonra kendisine Rusçuk arpalığı verilerek bu görevden de alındı. 1627'de Rumeli kazaskerliğine getirildi ve 1629'da emekliye sevk edildi. 26 Şaban 1040'ta (30 Mart 1631) vefat etti; İstanbul Sofular'da oturduğu evin karşısına yaptırdığı mektebin bahçesine defnedildi.

Azmîzâde kaynakların bildirdiğine göre dürüst, âdil, iyilik sever, hoşsohbet ve çok cömert bir insandı. Kâtib Çelebi, Osmanlı tarihinde Kınalızâde Ali Efendi ile Azmîzâde kadar çok okuyan, araştıran bir âlim daha olmadığını belirtir. Talebesi olan Atâî, öldüğünde kenarlarına tashih notları konmuş ve ayrıca çeşitli notlar kaydedilmiş 4000 kadar kitabı çıktığını yazmaktadır. Zekâsı, yeteneği ve gayretleriyle yirmi bir yaşında tahsilini tamamlayarak müderris olmuş, dokuz on